

ОБЛІКОВА КАРТКА об'єкта культурної спадщини

Курган №3 (шифр по карті 1996 р. – 7/18)
(найменування об'єкта)

Вид	Тип	Категорія пам'ятки
археологічний	поховальна споруда - курган	на державний облік не взято

1. Дата утворення об'єкта

від сер. IV тисячоліття до н.е. до XIV ст. н. е.

2. Місцезнаходження об'єкта

Одеська обл., Біляївський район, на схід від с. Яськи
Географічні координати: 46°31'16.01" Пн. ш.; 30° 7'35.72" Сх. д.

3. Охоронний № пам'ятки

охоронний номер не присвоєно

4. Дати і N рішень, відповідно до яких об'єкт узято на державний облік та визначено категорію пам'ятки:

на державний облік не взято

5. Функціональне використання:

Сучасне використання	Первісне призначення	Інші (протягом часу існування об'єкта)
рілля	поховальна споруда	-

6. Стислий опис об'єкта

Розташування	На краю вододільного плато (на абсолютній висоті +36 м). лівого корінного берега долини Дністра. В 725 м на північний схід від автошляху Біляївка – Яськи та в 500 м від руїн молочно-товарної ферми.
Характеристика об'єкта	Курган (місце стародавнього поховання), являє собою насип округлої форми висота якого 1 м, діаметр до 60 м, піддається оранці. Археологічних знахідок при візуальному обстеженні не виявлено.
Наявність творів мистецтва	На території об'єкта творів мистецтва не виявлено.

7. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

Курган є окремою спорудою – земляним насипом

8. Ступінь збереженості об'єкта:

Аварійний	Курган, представляє собою земляний насип який знищується в результаті оранки. Визначити конструкцію споруди неможливо без проведення археологічних досліджень.
-----------	--

9. Наявність науково-проектної документації на об'єкт:

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
Не розроблялася	-	-	-

10. До облікової картки додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування матеріалів	Кількість	Дата виконання	Виконавець
Фото загального вигляду об'єкта	2	17.04.2018	Сапожников І. В.
Викопіювання з Google Earth Pro масштабу 1:15 000	1	25.04.2018	Ковальський Л. С.
Генеральний план території. Викопіювання з OpenStreetMap масштабу 1:10 000	1	25.04.2018	Ковальський Л. С.

Облікову картку склали:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище та ініціали	Підпис	Дата складання
Првідний науковий співробітник, Відділ археології Криму та Північно-Західного Причорномор'я Інститут археології НАН України	Археологія, доктор історичних наук	Сапожников І.В.		25.04.2018
Лаборант, Відділ археології Криму та Північно-Західного Причорномор'я Інститут археології НАН України	Історія, бакалавр	Ковальський Л. С.		25.04.2018

Керівник органу охорони культурної спадщини

(ініціали, прізвище, підпис, печатка)

Додаток до обліково картки –
Курган № 3
Одеська обл., Біляївський р-н, с. Яськи
ФОТОФІКСАЦІЯ

ВИД НА КУРГАН №3 З ПІВДЕННОГО СХОДУ

Додаток до обліково картки -
Курган № 3
Одеська обл., Біляївський р-н, с. Яськи
КАРТОГРАФІЯ

Карта 1. Виколювання з Google Earth Pro М 1:15 000

Карта 2. Генеральний план території. Викопіювання з OpenStreetMap М 1:10 000

КУРГАН №3 (ШИФР ПО КАРТІ 1996 р. – 7/18)

(БІЛЯЇВСЬКИЙ РАЙОН ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Серед археологічних пам'яток бронзового віку на території Одеської області, та і *серед* пам'яток енеолітичного часу значною кількістю виділяються поховання. З енеоліту і до початку II тис. н. е. вони супроводжувалися земляним насипом, курганом здійсненим над ними. Курган округлий або продовгуватий ґрунтовий насип, представляє собою складну архітектурну споруду, є різновидом поховальної пам'ятки. Значна частина курганів Одеської області знаходиться на території Біляївського району.

Історія дослідження. Початок археологічного дослідження пов'язують з іменами В. В. Григор'єва, Д. М. Княжевича, М. М. Мурзакевича, членами Одеського товариства історії та старожитностей. Вони в 1842 році розробили рекомендації по дослідженню курганів. Де були сформовані вимоги до археологічних досліджень починаючи від етапу топографічної фіксації самого кургану і закінчуючи вимогами стосовно правил зберігання, отриманих шляхом розкопок, археологічних знахідок. Першу спробу систематизувати за географічними районами дані про розвідані кургани в Північно-Західному Причорномор'ї здійснив О.С. Уваров в археологічній карті (1856 р.). Одночасно він розкопав курган на правобережжі Дністровського лиману. Саме ці дослідження можна повноправно вважати першими археологічними розкопками в Північно-Західному Причорномор'ї.

До початку повноцінних археологічних розкопок кургани дуже часто описувалися різними авторами, так один з найвищих курганів Північно-Західного Причорномор'я, що біля села Троїцьке Біляївського району, відомий як Могила Вознесенська, декілька разів згадувався в літературі вже у 70-х роках XIX ст.

Подальші дослідження регіону пов'язують з діяльністю професора Київського університету Ф. І. Кнауера який з 1888 по 1899 р розкопав 13 курганів в Бесарабії, П. О. Бурачкова який в 1888 році склав археологічну карту Новоросійської губернії та Криму. 1894 рік відзначився появою статті В. М. Ястребова про старожитності Херсонської губернії, в якій значна увага була приділена і курганам.

Другий етап розвитку археологічних досліджень розпочався після завершення Першої світової війни, коли на початку 1920-х рр. територія Біляївського району досліджувалася в рамках проведення студентської практики Одеським інститутом народної освіти під керівництвом професора Трифільєва. Ним було розкопано поховання пізніх кочовиків у 3 курганах біля села Усатово.

У 1926 році розпочалися розкопки М. Ф. Болтенком могильника І усатівської культури, який розташований на території с. Усатово. Згодом, в

1928-1929 рр. дослідник відновив розкопки могильника. У 1933 р. та в 1936-1940-х рр. 11 курганів могильника I та могильника II було досліджено Є. Ф. Лагодовською.

У 1938-1939 рр К. А. Раєвською були проведені розкопки кургану на північно-західній околиці Одеси, ці дослідження були продовжені в 1940 р. А. В. Добролюбським.

В 1966 році на виїзді з м. Біляївки було розкопано курган в якому було виявлено 37 поховань, серед них поховання ямної культури, сарматські та пізніх кочовиків.

У 1960 р. Одеський археологічний музей відновив розкопки могильника I біля с. Усатове У 1986 р. співробітники Одеського археологічного музею провели розкопки усатівських курганів біля с. Маяки Біляївського району, у 2006-2007 рр. Придністровська експедиція Одеського археологічного музею проводила охоронні розкопки курганів у Біляївському районі. Так, у 2006 р. був розкопаний курган біля м. Біляївка, у 2007 р. досліджувався курган біля с. Холодна балка.

Важливий внесок у дослідження Північно-Західного Причорномор'я внесла Дністро-Дунайська експедиція ІА АН України, раскопавши декілька десятків курганів під керівництвом М. М. Шмаглія (1964-1966, 1968-1972) і І. Л. Алексеевої.

В 1976 р. Нижньо-Дністровською новобудівною експедицією Інституту археології АН УРСР був розкопаний курган в курганній групі яка розташована на краю вододільного плато правого берега долини балки Курудорової.

Робота по картографуванню археологічних пам'яток, в тому числі і курганів, Біляївського району Одеської області продовжувалася і в 1992-2010 роках.

Загальні археологічні відомості.

Курган – земляний насип округлої або продовгуватої форми висотою до 10 м, зі сплющеною або конічною верхівкою, розташований над одним, або декількома похованнями, може супроводжуватися спорудженими довкола нього кам'яним кромлехам, крeпiдами, виритими рвами. Від доби енеоліту спорудження курганів є невід'ємною частиною життя багатьох племен які проживали на теренах як Європи так і Азії. Історія спорудження курганів є історією розвитку монументальної архітектури краю, а аналіз інвентарю та ритуалу знайдених у курганах поховань та ряду інших характерних ознак дозволяє визначити культурно-історичну приналежність як окремих поховань так і кургану в цілому.

В більшості випадків кургани розташовані на вододілах річок, на підвищеннях місцевості, що зробило їх невід'ємним елементом степового пейзажу. Окрім поодиноких курганів зустрічаються курганні групи, які зазвичай нараховують до 15 курганів. Хоча і існують цілі курганні комплекси, могильники де чисельність може в рази перевищувати вказану.

Кургани на території України споруджувалися у різні часи, починаючи з епохи енеоліту, та до початку II тис. н.е.

Загальні відомості про кургани у регіоні. Кургани демонструють нам не лише розвиток будівничих можливостей степового населення від епохи

енеоліту до поч. II тис. до н. е. Їх дослідження дає можливість дізнатися більше про світогляд, форми господарства та соціальну організацію, визначити культурно-історичну приналежність. Кургани відображають зміну населення в регіоні, окремі культурні трансформації в рамках одного соціуму. Побудова кургану є універсальним явищем в житті багатьох суспільств, однак в рамках кожного соціуму окремо має свої особливості

Для енеоліту та доби ранньої бронзи було характерним надання кургану особливого міфологічно-ритуального значення. Використання кургану не обмежувалося лише процесом поховання. На даному етапі, після його спорудження, курган був особливим ритуальним місцем, біля якого могли в подальшому функціонувати окремі святилища. Кургани супроводжуються кромлехами і крєпідами.

Вже в добу ранньої бронзи роль курганів яку відводило для них населення регіону змінюється. Земляні конструкції спрощуються, відсутність складних конструкцій (кромлехів, крєпід) стає визначальною рисою курганів цього часу. Однак, на цьому етапі розвитку поховальних традицій, який пов'язують з існуванням в регіоні ямної культури, є характерним збільшення чисельності курганів.

Спрощення земляних конструкцій кургану, використання більш давніх культурно чужих курганів, що особливо знайшло своє відображення в носіїв катакомбної культури та культури багатопружкової кераміки сьогодні інтерпретуються як свідчення переходу від релігійно-міфологічного сприйняття споруд, та інтерпретуються як поява та ріст нових змістовних значень, серед яких на передній план виходить значення соціальне.

Починаючи з епохи пізньої бронзи на території Північно-Західного Причорномор'я появляються кургани сабатинівської культури. Згодом споруджуються не лише поодинокі кургани, але появляються і курганні некрополі. Їх спорудження було характерним для білозерської культури, носії якої споруджували їх як супутники до вже існуючих курганів попередніх культур.

Традицію зведення курганних могильників на початку I тис. до н.е. продовжили іраномовні племена кіммерійців.

Скіфи які витіснили кіммерійців у VIII ст. до н. е. в своїй культурі поєднали поховальні традиції попередніх епох. Характерними для поховальних пам'яток скіфів є як окремі кургани, так і впускні поховання, в курганах які залишили по собі більш ранні культури. Довкола курганів епохи бронзи скіфи зводили і поодинокі кургани, і курганні могильники, формуються нові курганні групи. Функціонування довкола курганів культових майданчиків-вівтарів, святилищ, встановлення кам'яних фігур та плит говорить про повернення до релігійно-міфологічного погляду на процес зведення кургану. Простежується в поховальному обряді і зовнішній вплив збоку античних міст-держав Північного Причорномор'я.

Серединою та другою пол. I ст. н.е. на території Північно-Західного Причорномор'я датуються сарматські поховання, серед яких зустрічаються як впускні, так і основні підкурганні поховання. Вони є відображенням перебування в степах краю сарматських племен які прийшли сюди на заміну скіфам.

Традиція спорудження курганів в степах Північно-Західного Причорномор'я спостерігається і в ранньому середньовіччі. На даному етапі її носіями виступають племена аварів які перекочували сюди зі степових просторів Центральної Азії у VIст. н. е.

Кургани середньовічних часів на території Північно-Західного Причорномор'я споруджувалися тюркомовними кочовиками, насамперед половцями.

Стан на сьогодні. Незважаючи на недостатнє дослідження археологічної спадщини Біляївського району рішенням виконавчого комітету Одеської обласної ради народних депутатів № 381 від 27.07.1971 р. та № 241 від 21.06.1988 р. були прийняті під охорону держави 26 курганних груп та 18 окремих курганів розташованих на територію району. Однак, цими об'єктами археологічної спадщини чисельність курганів та курганних груп на території Біляївського району не вичерпується. Протягом останніх десятиліть, в результаті археологічних розвідок, стало відомо ряд інших курганних груп і поодиноких курганів які потребують державного захисту від антропогенного руйнування, що дозволить зберегти їх для подальших наукових досліджень. Лише археологічні розкопки курганів регіону нададуть нам додаткових відомостей про історичну долю населення, що проживало у Північно-Західному Причорномор'ї близько трьох тисячоліть, від епохи енеоліту і до поч. II тис. н. е, часу існування тут пізньокочівних суспільств.

Перелік використаної літератури:

1. Археологические памятники Одесской области: справочник. - Одесса, 1991.
2. Брей У., Трамп Д. Археологический словарь - Москва: Прогресс, 1990.
3. Давня історія України (в 3 томах). – Київ: Наукова думка. – 1997 р.
4. Древние культуры Северо-Западного Причерноморья. – Одесса: Смил, 2013.
5. Алексеева И. Л. Курганы эпохи палеометалла в Северо-Западном Причерноморье. - Київ: Наукова думка, 1992.
6. Матеріали з археології Північного Причорномор'я. – Вип. 6. – Одеса: Маяк, 1970.
7. Новые исследования по археологии Северного Причерноморья. – Київ: Наукова думка. – 1987.
8. Патокова Э.Ф. Усатовское поселение и могильники. – Київ: Наукова думка. – 1979.
9. Черняков И.Т. Северо-Западное Причерноморье во второй половине II тысячелетия до н.э. – Киев: Наукова думка. – 1985.

Довідку склав:

Лаборант відділу археології
Криму та Північно-Західного Причорномор'я
Інституту Археології Академії наук України

Ковальський Л. С.

23 червня 2018 року

АКТ
технічного стану об'єкта археологічної спадщини

від 17 квітня 2018 року

Курган №3 (шифр по карті 1996 р. – 7/18)
(найменування об'єкта археологічної спадщини)

Археологічний
(вид об'єкта культурної спадщини)

На державний облік не взято
(Номер і дата рішення про взяття на облік)

Охоронний номер не присвоєно
(існуючий охоронний номер (за наявності))

Я, який нижче підписався, провідний науковий співробітник відділу археології Криму та Північно-Західного Причорномор'я Інституту археології НАН України Сапожников Ігор Вікторович склав цей акт про те, що 17 квітня 2018 р. мною було проведено огляд (візуальне обстеження) об'єкта археологічної спадщини Курган № 3 (шифр по карті 1996 р. – 7/18), охоронний номер не присвоєно, що розташований в 725 м на північний схід від автошляху Біляївка – Яськи та в 500 м від руїн молочно-товарної ферми, технічна адреса вказаного об'єкта археологічної спадщини:

Одеська область, Біляївський район, с. Яськи.

Географічні координати: 46°31'16.01" Пн. ш.; 30° 7'35.72" Сх. д.

У результаті візуального огляду об'єкта археологічної спадщини встановлено:

1. Загальний стан об'єкта археологічної спадщини: аварійний.

2. Стан збереження:
 - а) насип: аварійний;
 - б) верхівка: аварійний;
 - в) поли кургану: аварійний.

3. Відомості про реставраційні та інші роботи, які були проведені на об'єкті (за наявності): археологічні розкопки не проводилися.

4. Стан території об'єкта археологічної спадщини:

Територія, на якій розташований об'єкт, являє собою ріллю.

5. Додатки на 1 аркуші

(матеріали фотофіксації)

Провідний науковий співробітник відділу
археології Крим та Північно-Західного
Причорномор'я Інституту археології
НАН України, доктор історичних наук

І. В. Сапожников

Заступник начальника управління –
начальник відділу охорони
об'єктів культурної спадщини
управління культури, національностей,
релігій та охорони об'єктів
культурної спадщини Одеської ОДА

О.В.Воробйова

Додаток
Курган № 3
Одеська обл., Біляївський р-н, с. Яськи
ФОТОФІКСАЦІЯ

ВИД НА КУРГАН №3 З ПІВДЕННОГО СХОДУ

ОБЛІКОВА КАРТКА
об'єкта культурної спадщини

Курган №4 (шифр по карті 1996 р. – 7/7)

(найменування об'єкта)

Вид	Тип	Категорія пам'ятки
археологічний	поховальна споруда - курган)	на державний облік не взято

1. Дата утворення об'єкта

від сер. IV тисячоліття до н.е. до XIV ст. н. е.

2. Місцезнаходження об'єкта

Одеська обл., Біляївський район, на схід від с. Яськи
Географічні координати: 46°31'29.81" Пн. ш.; 30°7'9.86" Сх. д.

3. Охоронний № пам'ятки

охоронний номер не присвоєно

4. Дати і N рішень, відповідно до яких об'єкт узятий на державний облік та визначено категорію пам'ятки:

на державний облік не взято

5. Функціональне використання:

Сучасне використання	Первісне призначення	Інші (протягом часу існування об'єкта)
рілля, місце розміщення опори ЛЕП	поховальна споруда	-

6. Стислий опис об'єкта

Розташування	На краю вододільного плато (на абсолютній висоті +37 м). лівого корінного берега долини Дністра. В 725 м на північний схід від місця повороту автошляху Біляївка – Яськи у бік піщаних кар'єрів.
Характеристика об'єкта	Курган (місце стародавнього поховання), являє собою насип висотою 1,4 м, діаметром 70 м, розорюється. Має округлу на плані форму. Безпосередньо на кургані розміщена опора ЛЕП. Археологічних знахідок при візуальному обстеженні не виявлено.
Наявність творів мистецтва	На території об'єкта творів мистецтва не виявлено

7. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

Курган є окремою спорудою – земляним насипом

8. Ступінь збереженості об'єкта:

Аварійний	Курган, представляє собою земляний насип який має аварійний ступінь збереженості, піддається оранці. Визначити конструкцію споруди неможливо без проведення археологічних досліджень.
-----------	---

9. Наявність науково-проектної документації на об'єкт:

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
Не розроблялася	-	-	-

10. До облікової картки додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування матеріалів	Кількість	Дата виконання	Виконавець
Фото загального вигляду об'єкта	2	17.04.2018	Сапожников І. В.
Викопіювання з Google Earth Pro масштабу 1:15 000	1	25.04.2018	Ковальський Л. С.
Генеральний план території. Викопіювання з OpenStreetMap масштабу 1:10 000	1	25.04.2018	Ковальський Л. С.

Облікову картку склали:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище та ініціали	Підпис	Дата складання
Првідний науковий співробітник, Відділ археології Криму та Північно-Західного Причорномор'я Інститут археології НАН України	Археологія, доктор історичних наук	Сапожников І.В.		25.04.2018
Лаборант, Відділ археології Криму та Північно-Західного Причорномор'я Інститут археології НАН України	Історія, бакалавр	Ковальський Л. С.		25.04.2018

Керівник органу охорони культурної спадщини

(ініціали, прізвище, підпис, печатка)

ВИД НА КУРГАН №4 З ПІВДЕННОГО СХОДУ

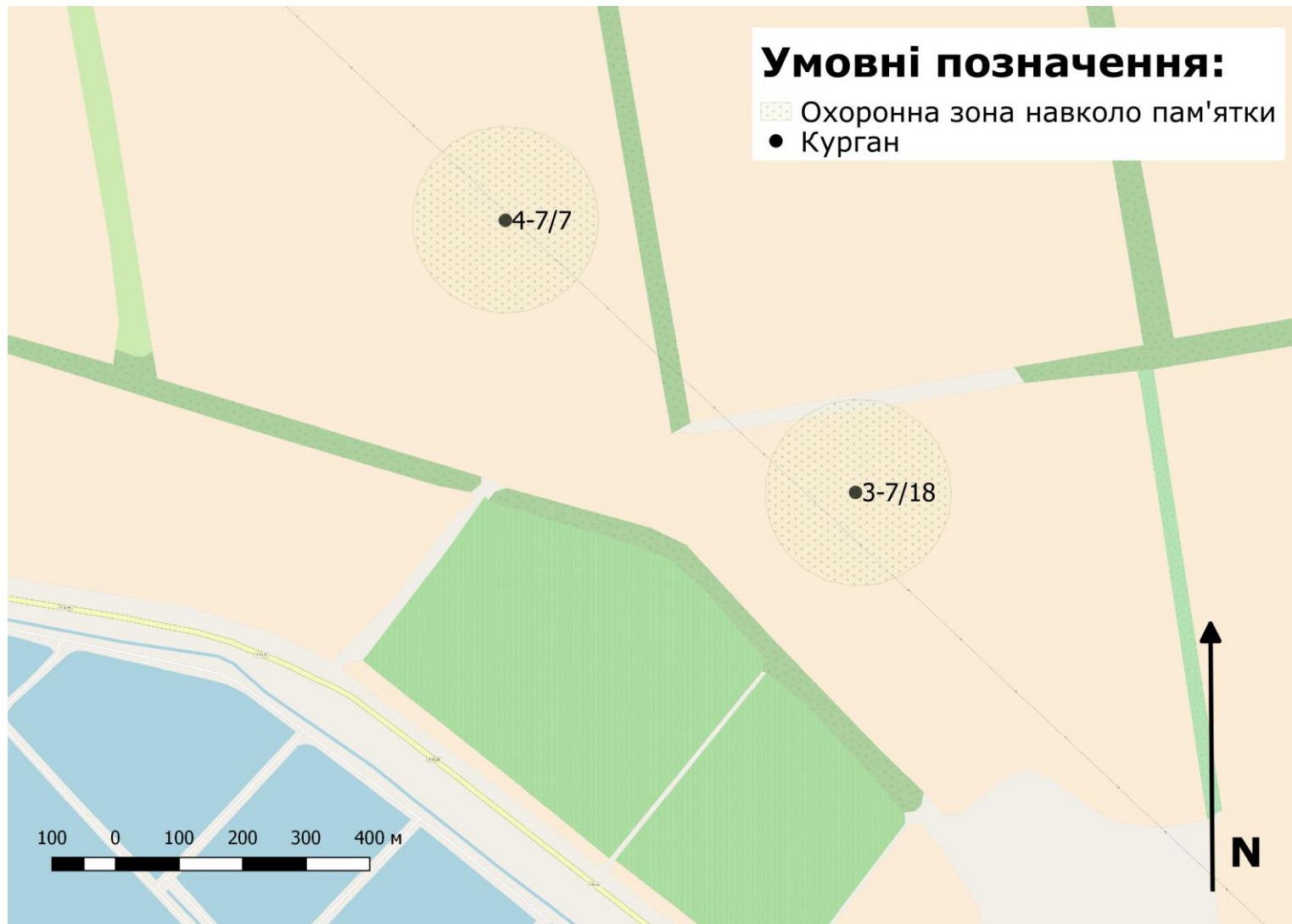

ВИД НА КУРГАН №4 З ПІВДНЯ

Додаток до обліково картки -
Курган № 4
Одеська обл., Біляївський р-н, с. Яськи
КАРТОГРАФІЯ

Карта 1. Випіювання з Google Earth Pro М 1:15 000

Карта 2. Генеральний план території. Викопіювання з OpenStreetMap М 1:10 000

КУРГАН №4 (ШИФР ПО КАРТІ 1996 р. – 7/7)

(БІЛЯЇВСЬКИЙ РАЙОН ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Серед археологічних пам'яток бронзового віку на території Одеської області, та і *серед* пам'яток енеолітичного часу значною кількістю виділяються поховання. З енеоліту і до початку II тис. н. е. вони супроводжувалися земляним насипом, курганом здійсненим над ними. Курган округлий або продовгуватий ґрунтовий насип, представляє собою складну архітектурну споруду, є різновидом поховальної пам'ятки. Значна частина курганів Одеської області знаходиться на території Біляївського району.

Історія дослідження. Початок археологічного дослідження пов'язують з іменами В. В. Григор'єва, Д. М. Княжевича, М. М. Мурзакевича, членами Одеського товариства історії та старожитностей. Вони в 1842 році розробили рекомендації по дослідженню курганів. Де були сформовані вимоги до археологічних досліджень починаючи від етапу топографічної фіксації самого кургану і закінчуючи вимогами стосовно правил зберігання, отриманих шляхом розкопок, археологічних знахідок. Першу спробу систематизувати за географічними районами дані про розвідані кургани в Північно-Західному Причорномор'ї здійснив О.С. Уваров в археологічній карті (1856 р.). Одночасно він розкопав курган на правобережжі Дністровського лиману. Саме ці дослідження можна повноправно вважати першими археологічними розкопками в Північно-Західному Причорномор'ї.

До початку повноцінних археологічних розкопок кургани дуже часто описувалися різними авторами, так один з найвищих курганів Північно-Західного Причорномор'я, що біля села Троїцьке Біляївського району, відомий як Могила Вознесенська, декілька разів згадувався в літературі вже у 70-х роках XIX ст.

Подальші дослідження регіону пов'язують з діяльністю професора Київського університету Ф. І. Кнауера який з 1888 по 1899 р розкопав 13 курганів в Бесарабії, П. О. Бурачкова який в 1888 році склав археологічну карту Новоросійської губернії та Криму. 1894 рік відзначився появою статті В. М. Ястребова про старожитності Херсонської губернії, в якій значна увага була приділена і курганам.

Другий етап розвитку археологічних досліджень розпочався після завершення Першої світової війни, коли на початку 1920-х рр. територія Біляївського району досліджувалася в рамках проведення студентської практики Одеським інститутом народної освіти під керівництвом професора Трифільєва. Ним було розкопано поховання пізніх кочовиків у 3 курганах біля села Усатово.

У 1926 році розпочалися розкопки М. Ф. Болтенком могильника І усатівської культури, який розташований на території с. Усатово. Згодом, в

1928-1929 рр. дослідник відновив розкопки могильника. У 1933 р. та в 1936-1940-х рр. 11 курганів могильника I та могильника II було досліджено Є. Ф. Лагодовською.

У 1938-1939 рр К. А. Раєвською були проведені розкопки кургану на північно-західній околиці Одеси, ці дослідження були продовжені в 1940 р. А. В. Добролюбським.

В 1966 році на виїзді з м. Біляївки було розкопано курган в якому було виявлено 37 поховань, серед них поховання ямної культури, сарматські та пізніх кочовиків.

У 1960 р. Одеський археологічний музей відновив розкопки могильника I біля с. Усатове У 1986 р. співробітники Одеського археологічного музею провели розкопки усатівських курганів біля с. Маяки Біляївського району, у 2006-2007 рр. Придністровська експедиція Одеського археологічного музею проводила охоронні розкопки курганів у Біляївському районі. Так, у 2006 р. був розкопаний курган біля м. Біляївка, у 2007 р. досліджувався курган біля с. Холодна балка.

Важливий внесок у дослідження Північно-Західного Причорномор'я внесла Дністро-Дунайська експедиція ІА АН України, раскопавши декілька десятків курганів під керівництвом М. М. Шмаглія (1964-1966, 1968-1972) і І. Л. Алексеевої.

В 1976 р. Нижньо-Дністровською новобудівною експедицією Інституту археології АН УРСР був розкопаний курган в курганній групі яка розташована на краю вододільного плато правого берега долини балки Курудорової.

Робота по картографуванню археологічних пам'яток, в тому числі і курганів, Біляївського району Одеської області продовжувалася і в 1992-2010 роках.

Загальні археологічні відомості.

Курган – земляний насип округлої або продовгуватої форми висотою до 10 м, зі сплющеною або конічною верхівкою, розташований над одним, або декількома похованнями, може супроводжуватися спорудженими довкола нього кам'яним кромлехам, крeпiдами, виритими рвами. Від доби енеоліту спорудження курганів є невід'ємною частиною життя багатьох племен які проживали на теренах як Європи так і Азії. Історія спорудження курганів є історією розвитку монументальної архітектури краю, а аналіз інвентарю та ритуалу знайдених у курганах поховань та ряду інших характерних ознак дозволяє визначити культурно-історичну приналежність як окремих поховань так і кургану в цілому.

В більшості випадків кургани розташовані на вододілах річок, на підвищеннях місцевості, що зробило їх невід'ємним елементом степового пейзажу. Окрім поодиноких курганів зустрічаються курганні групи, які зазвичай нараховують до 15 курганів. Хоча і існують цілі курганні комплекси, могильники де чисельність може в рази перевищувати вказану.

Кургани на території України споруджувалися у різні часи, починаючи з епохи енеоліту, та до початку II тис. н.е.

Загальні відомості про кургани у регіоні. Кургани демонструють нам не лише розвиток будівничих можливостей степового населення від епохи

енеоліту до поч. II тис. до н. е. Їх дослідження дає можливість дізнатися більше про світогляд, форми господарства та соціальну організацію, визначити культурно-історичну приналежність. Кургани відображають зміну населення в регіоні, окремі культурні трансформації в рамках одного соціуму. Побудова кургану є універсальним явищем в житті багатьох суспільств, однак в рамках кожного соціуму окремо має свої особливості

Для енеоліту та доби ранньої бронзи було характерним надання кургану особливого міфологічно-ритуального значення. Використання кургану не обмежувалося лише процесом поховання. На даному етапі, після його спорудження, курган був особливим ритуальним місцем, біля якого могли в подальшому функціонувати окремі святилища. Кургани супроводжуються кромлехами і крєпідами.

Вже в добу ранньої бронзи роль курганів яку відводило для них населення регіону змінюється. Земляні конструкції спрощуються, відсутність складних конструкцій (кромлехів, крєпід) стає визначальною рисою курганів цього часу. Однак, на цьому етапі розвитку поховальних традицій, який пов'язують з існуванням в регіоні ямної культури, є характерним збільшення чисельності курганів.

Спрощення земляних конструкцій кургану, використання більш давніх культурно чужих курганів, що особливо знайшло своє відображення в носіїв катакомбної культури та культури багатопружкової кераміки сьогодні інтерпретуються як свідчення переходу від релігійно-міфологічного сприйняття споруд, та інтерпретуються як поява та ріст нових змістовних значень, серед яких на передній план виходить значення соціальне.

Починаючи з епохи пізньої бронзи на території Північно-Західного Причорномор'я появляються кургани сабатинівської культури. Згодом споруджуються не лише поодинокі кургани, але появляються і курганні некрополі. Їх спорудження було характерним для білозерської культури, носії якої споруджували їх як супутники до вже існуючих курганів попередніх культур.

Традицію зведення курганних могильників на початку I тис. до н.е. продовжили іраномовні племена кіммерійців.

Скіфи які витіснили кіммерійців у VIII ст. до н. е. в своїй культурі поєднали поховальні традиції попередніх епох. Характерними для поховальних пам'яток скіфів є як окремі кургани, так і впускні поховання, в курганах які залишили по собі більш ранні культури. Довкола курганів епохи бронзи скіфи зводили і поодинокі кургани, і курганні могильники, формуються нові курганні групи. Функціонування довкола курганів культових майданчиків-вівтарів, святилищ, встановлення кам'яних фігур та плит говорить про повернення до релігійно-міфологічного погляду на процес зведення кургану. Простежується в поховальному обряді і зовнішній вплив збоку античних міст-держав Північного Причорномор'я.

Серединою та другою пол. I ст. н.е. на території Північно-Західного Причорномор'я датуються сарматські поховання, серед яких зустрічаються як впускні, так і основні підкурганні поховання. Вони є відображенням перебування в степах краю сарматських племен які прийшли сюди на заміну скіфам.

Традиція спорудження курганів в степах Північно-Західного Причорномор'я спостерігається і в ранньому середньовіччі. На даному етапі її носіями виступають племена аварів які перекочували сюди зі степових просторів Центральної Азії у VIст. н. е.

Кургани середньовічних часів на території Північно-Західного Причорномор'я споруджувалися тюркомовними кочовиками, насамперед половцями.

Стан на сьогодні. Незважаючи на недостатнє дослідження археологічної спадщини Біляївського району рішенням виконавчого комітету Одеської обласної ради народних депутатів № 381 від 27.07.1971 р. та № 241 від 21.06.1988 р. були прийняті під охорону держави 26 курганних груп та 18 окремих курганів розташованих на територію району. Однак, цими об'єктами археологічної спадщини чисельність курганів та курганних груп на території Біляївського району не вичерпується. Протягом останніх десятиліть, в результаті археологічних розвідок, стало відомо ряд інших курганних груп і поодиноких курганів які потребують державного захисту від антропогенного руйнування, що дозволить зберегти їх для подальших наукових досліджень. Лише археологічні розкопки курганів регіону нададуть нам додаткових відомостей про історичну долю населення, що проживало у Північно-Західному Причорномор'ї близько трьох тисячоліть, від епохи енеоліту і до поч. II тис. н. е, часу існування тут пізньокочівних суспільств.

Перелік використаної літератури:

1. Археологические памятники Одесской области: справочник. - Одесса, 1991.
2. Брей У., Трамп Д. Археологический словарь - Москва: Прогресс, 1990.
3. Давня історія України (в 3 томах). – Київ: Наукова думка. – 1997 р.
4. Древние культуры Северо-Западного Причерноморья. – Одесса: Смил, 2013.
5. Алексеева И. Л. Курганы эпохи палеометалла в Северо-Западном Причерноморье. - Київ: Наукова думка, 1992.
6. Матеріали з археології Північного Причорномор'я. – Вип. 6. – Одеса: Маяк, 1970.
7. Новые исследования по археологии Северного Причерноморья. – Київ: Наукова думка. – 1987.
8. Патокова Э.Ф. Усатовское поселение и могильники. – Київ: Наукова думка. – 1979.
9. Черняков И.Т. Северо-Западное Причерноморье во второй половине II тысячелетия до н.э. – Киев: Наукова думка. – 1985.

Довідку склав:

Лаборант відділу археології
Криму та Північно-Західного Причорномор'я
Інституту Археології Академії наук України

Ковальський Л. С.

23 червня 2018 року

АКТ

технічного стану об'єкта археологічної спадщини

від 17 квітня 2018 року

Курган №4 (шифр по карті 1996 р. – 7/7)

(найменування об'єкта археологічної спадщини)

Археологічний

(вид об'єкта культурної спадщини)

На державний облік не взято

(Номер і дата рішення про взяття на облік)

Охоронний номер не присвоєно

(існуючий охоронний номер (за наявності))

Я, який нижче підписався, провідний науковий співробітник відділу археології Криму та Північно-Західного Причорномор'я Інституту археології НАН України Сапожников Ігор Вікторович склав цей акт про те, що 17 квітня 2018 р. мною було проведено огляд (візуальне обстеження) об'єкта археологічної спадщини Курган № 4 (шифр по карті 1996 р. – 7/7), охоронний номер не присвоєно, що розташований в 725 м на північний схід від місця повороту автошляху Біляївка – Яськи у бік піщаних кар'єрів, технічна адреса вказаного об'єкта археологічної спадщини:

Одеська область, Біляївський район, с. Яськи.

Географічні координати: 46°31'29.81" Пн. ш.; 30°7'9.86" Сх. д.

У результаті візуального огляду об'єкта археологічної спадщини встановлено:

1. Загальний стан об'єкта археологічної спадщини: аварійний.

2. Стан збереження:

а) насип: незадовільний;

б) верхівка: розорана;

в) поли кургану: аварійний.

3. Відомості про реставраційні та інші роботи, які були проведені на об'єкті (за наявності): археологічні розкопки не проводилися.

4. Стан території об'єкта археологічної спадщини:

Територія, на якій розташований об'єкт, являє собою ріллю та місце розміщення опори ЛЕП.

5. Додатки на 1 аркуші
(матеріали фотофіксації)

Провідний науковий співробітник відділу
археології Крим та Північно-Західного
Причорномор'я Інституту археології
НАН України, доктор історичних наук

І. В. Сапожников

Заступник начальника управління –
начальник відділу охорони
об'єктів культурної спадщини
управління культури, національностей,
релігій та охорони об'єктів
культурної спадщини Одеської ОДА

О.В.Воробйова

Додаток
Курган № 4
Одеська обл., Біляївський р-н, с. Яськи
ФОТОФІКСАЦІЯ

ВИД НА КУРГАН №4 З ПІВДЕННОГО СХОДУ

ВИД НА КУРГАН №4 З ПІВДНЯ